

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ, ТУРИЗМУ, НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ ТА РЕЛІГІЙ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Українська мова – наша інформаційна броня

Досвід організації роботи розмовного клубу української мови «КУМ»

ЗАПОРІЖЖЯ 2024

УДК 811.161.2 (049)

Українська мова – наша інформаційна броня : методико-практичні рекомендації / уклад. : О. Ольшанська ; комун. закл. «Запорізька обл. б-ка для юнацтва» Запорізької обласної ради. – Запоріжжя, 2024. – 20 с.

Як запоріжці та люди, що переїхали до Запоріжжя, вивчають українську мову в ігровій формі, долають мовний бар'єр, читають та обговорюють книги, про мовні проекти, що діють у Запорізькій обласній бібліотеці для юнацтва, інформує видання.

Методико-практичні рекомендації стануть у нагоді бібліотечним фахівцям, тим, хто викладає та вивчає українську мову, а також широкому колу читачів.

Укладач:

О. Ольшанська

Відповідальна за випуск:

В. Писанець

Зміст

Назва розділу	Сторінка
Вступ	4
Спілкуйся українською з КУМом!	5-6
Формати роботи КУМу	7-9
Улюблені мовні ігри учасників розмовного клубу «КУМ»	10-13
Добірки книжок для читання та натхнення	14-17
Красиве й корисне: що подивитися в ютубі учасникам розмовного клубу	18-20

Розмову про мову (тобто про заходи з популяризації української мови у нашій бібліотеці) варто почати з 2015 року. Саме тоді на базі нашої бібліотеки розпочали навчання групи в межах Всеукраїнського проєкту «Безкоштовні курси української мови». Загалом перші заняття цих курсів у Запоріжжі відбулися у січні 2014 – під час Майдану. Минав час, запит на вивчення української зростав, проєкт розширювався, міцнішав та потребував затишного й зручного майданчика – ним стала Запорізька обласна бібліотека для юнацтва. З 2015 по 2020 роки на базі нашого закладу навчалися щорічно по 2-3 групи слухачів. Ще кілька груп були в інших бібліотеках міста. Відтоді наш заклад закріпив за собою імідж головного у Запоріжжі осередку вивчення державної мови.

На курси приходили люди різного віку та рівня володіння українською. Люди різних національностей та різних професій. На запитання «Яка ваша мотивація вивчати українську мову?» один зі слухачів (пан Віктор) сказав: *«Коли я говорю українською, з кремля цегла падає...»*. Це був 2015 рік – задовго до повномасштабного вторгнення.

У 2016 році після завершення навчання курсанти й курсантки (так ми називали слухачів курсів) не захотіли розходитися на канікули, а натомість висловили бажання відвідувати протягом літа заходи, де можна було б поспілкуватися українською. Так виник розмовний клуб, який ми назвали «КУМ» – тобто клуб української мови. З літнього він перетворився на постійний, і саме про нього піде мова у цьому виданні. Ми розкажемо про наш досвід, поділимося ідеями вдалих форматів, особливостей планування та проведення заходів.

Спілкуйся українською з КУМом!

Клуб української мови «КУМ» зараз є найбільш довготривалим проектом з української мови, що діє у нашій бібліотеці.

За роки роботи клубу ми виробили схему з чотирьох форматів заходів. Ця схема допомагає нам під час планування роботи клубу на кожен місяць, вона є доволі гнучкою та дозволяє як реагувати на актуальні запити й потреби учасників, так і триматися важливих ціннісних орієнтирів. Детальніше про це ви прочитаєте далі.

У 2022 році, з початку повномасштабного вторгнення армії росії на територію України, робота клубу не була регулярною. Ми підтримували зв'язок з учасниками через соцмережі, а восени поступово почали відновлювати живі зустрічі у бібліотеці. Для зручної та швидкої комунікації ми маємо чат, в якому зараз понад 80 учасників. Серед них як новенькі учасники, які дізнаються про наш клуб від знайомих або ж з інформаційних ресурсів бібліотеки, так і випускники Безкоштовних курсів української мови (до речі, дехто з ініціаторів створення цього клубу у 2016 році досі регулярно приходять на зустрічі – тобто навчається з нами вже протягом 8 років).

Зараз клуб «КУМ» – це спільнота одноДУМЦІВ та одноМОВЦІВ, яка постійно росте та зміцнюється.

Основний запит усіх, хто приходять на зустрічі – це подолати мовний бар'єр та говорити українською вільно та впевнено. Саме тому ми добираємо відповідні справи: робота у парах/групах, складання діалогів, інтерв'ю, мовні ігри тощо. Детальніше про деякі найпопулярніші формати ми також розповімо далі.

Кожна зустріч розмовного клубу зазвичай триває півтори години. Кількість учасників – 10-12 осіб. Роль модераторки – забезпечити максимум спілкування, за потреби виправити помилки, скерувати дискусію, допомогти учасникам розкритися, створити позитивну атмосферу. Серед учасників заходів: викладачі, вихователі дитячих садочків, волонтери, лікарі, держслужбовці, психологи, бухгалтери... Кожен з них вибрав українську, щоб говорити не лише на роботі, а й у транспорті, в перукарні, в магазині, з друзями і вдома. Кожен з них розуміє, що мова – це не просто засіб спілкування.

Українська мова – це наша зброя. Говорячи українською, кожен із них наближає перемогу України.

Формати роботи КУМу

Зустрічі розмовного клубу «КУМ» мають такі формати:

1. **«Мовний практикум»** – раз на місяць зустріч розмовного клубу повністю присвячена вдосконаленню мовних навичок. Ми не пишемо диктанти, а натомість розбираємося з нормами правильної артикуляції звуків та звукосполучень українською, аналізуємо найпоширеніші лексичні помилки, працюємо над подоланням суржику тощо.

2. **«Читацький марафон»** – цей формат можна назвати найбільш бібліотечним. На таких заходах ми з учасниками говоримо про книжки, в першу чергу – про книжки українською мовою. В організації цього формату можливі варіанти: наприклад, твір для читання можна вибрати завчасно, щоб усі учасники мали змогу його прочитати, а під час зустрічі поділилися своїми враженнями. Наприклад, нещодавно ми з учасниками перечитували «Кайдашеву сім'ю» і обговорення вийшло напрочуд цікавим. Інший варіант – коли кожен учасник розповідає про ту книжку, яку читає зараз (або прочитав нещодавно). Такі заходи цікаві тим, що завдяки рекомендаціям колег кожен може відкрити для себе нових авторів та навіть скласти список книжкових бажанок (а після заходу одразу піти у відділ абонементу й узяти собі книжку, про яку щойно почув відгук).

3. **«Колегіальний лекторій»** – зустрічі такого формату дають змогу ближче познайомитися з учасниками. Сутність колегіального

лекторію полягає у тому, що мінілекцію готує хтось із КУМівців (так ми називаємо учасників клубу). Тематика найрізноманітніша: від автентичних прикрас до принципів здорового харчування. Учасники розповідають про свої професії, хобі чи просто улюбленого художника. Єдина умова – все має бути українською мовою.

4. **«Щось цікаве»** – цей формат відкриває максимальне поле для творчості! Сюди ми зараховуємо перегляд та обговорення фільмів, майстер-класи, вправи на розвиток креативності, настільні ігри, зустрічі з відомими людьми тощо.

Для планування роботи клубу
модераторка використовує таку таблицю:

Дата	Формат	Назва, короткий зміст	Кількість учасників	Примітки
	Мовний практикум			<i>Ідеї, пропозиції, зауваження. Що встигли / не встигли розглянути? Яку тему можна запланувати на наступну зустріч?</i>
	Читацький марафон			
	Колегіальний лекторій			
	Щось цікаве			

Улюблені мовні ігри учасників розмовного клубу «КУМ»

Алфавітна історія

Вам знадобиться:

1. українська абетка (написана на фліпчарті, продемонстрована на екрані чи роздрукована у вигляді карток для учасників – ми зазвичай використовуємо фліпчарт)
2. зацікавлена аудиторія
3. час (20-30 хвилин)

Бесіда перед грою:

Якщо це зустріч розмовного клубу або заняття з української мови, доречно буде запитати учасників про таке:

- скільки літер в українському алфавіті (33),
- як правильно називати «буква» чи «літера» (це синоніми), «алфавіт» чи «абетка» (це теж синоніми),
- яких букв у нашому алфавіті більше: голосних чи приголосних (приголосних),
- яка літера є унікальною та існує лише в українській абетці (літера Ї),
- на яку букву в нашій мові починається найбільша кількість слів (літера П),
- на яку букву не може починатися слово (м'який знак).

Мета гри – вигадати разом історію, в якій кожне наступне речення буде починатися на наступну літеру алфавіту. Вправа виконується усно, залучаємо всіх учасників заходу.

Порядок виконання вправи:

Перше речення (з букви А) може вигадати модератор або хтось з учасників. Наприклад: «А ось і прийшла осінь!». Наступний учасник (ми зазвичай працюємо ланцюжком) називає речення, в якому перше

слово починається на Б. Наприклад: «Буде багато дощових днів». Наступний учасник – на В і так далі.

Бажано, щоб речення між собою були пов'язані за змістом, адже так вийде зв'язна історія.

Модератор пильнує послідовність літер та за потреби може підказати (на букву И, наприклад, можуть бути слова «ирій» (синонім до слова «вирій»), «ирод» (в переносному значенні – дуже жорстока людина), «ич» (уживається, щоб звернути чию-небудь увагу на когось або щось, підсилити вислів).

Головне у цій грі – позитивна атмосфера та гарний настрій!

Після завершення обов'язково похваліть учасників, не зайвим буде поаплодувати, адже щойно ви разом створили унікальну історію! Ви – майстри експромту та імпровізації!

Перевтілення

Учасникам для виконання знадобиться:

- папір
- ручка
- гарний настрій.

Правила гри:

Варіант 1. Попросіть учасників подивитися навколо себе та вибрати якийсь предмет. Називати вголос, хто що вибрав, не потрібно. Тепер нехай учасники напишуть невеликий текст **від імені цього предмета**. Наприклад: «Я дерев'яна і довга. Я люблю книжки і тримаю їх, аби їм було зручно. Ви побачите мене на стіні».

Після написання кожен учасник має зачитати свій текст, не називаючи предмета, а всі інші – вгадають, про що (точніше – від чийого імені) цей текст.

Варіант 2.

Підготуйте картки з назвами будь-яких предметів (олівець, ніж, холодильник, яблуко – чим неочікуваніше, тим цікавіше). Перемішайте картки, попросіть учасників витягнути собі картку з назвою предмета навмання. Наступний етап – написати текст від імені цього предмета.

Після написання зачитуємо вголос.

Наприкінці неодмінно похваліть учасників, адже вони дуже старалися!

У грі немає правильних чи неправильних відповідей, найголовніше – активність та творчість.

У [цьому відео](#) ви можете детальніше дізнатися про вправи «Алфавітна історія» та «Перевтілення» від модераторки нашого клубу «КУМ» Олени Ольшанської.

Добірки книжок для читання та натхнення

Книжки, які читали та обговорювали учасники клубу «КУМ» у 2024 році:

1. Вікторія Амеліна «Дім для Дома»
2. Євгенія Кузнецова «Спитайте Мієчку»
3. Валер'ян Підмогильний «Місто»
4. Юрій Яновський «Майстер корабля»
5. Іван Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я»
6. Микола Куліш «Мина Мазайло»
7. Іван Багряний «Тигролови»
8. Микола Хвильовий «Я (Романтика)»
9. Григійр Тютюнник «Три зозулі з поклоном», «Холодна м'ята», «Зав'язь», «Оддавали Катрю» та інші оповідання.
10. Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц»
11. Льюїс Керрол «Аліса в Дивокраї»
12. Михайло Коцюбинський «Тіні забутих предків», «Цвіт яблуні», «На камені», «На острові», «Intermezzo»

Поезія: Оксана Забужко, Іван Драч, Майк Йогансен, Павло Вишебаба.

Книжки для розширення світогляду та збагачення знань:

Богдан Антоненко-Давидович «Як ми говоримо». Книжка, присвячена чистоті української мови. Видання адресується тим, хто дбає про культуру мови й прагне запобігти помилковому слововживанню, перебороти лексичну розбіжність у визначенні однакових понять, уникнути невластивих українській мовній традиції зворотів і висловів.

Олександр Пономарів «Українське слово для всіх і для кожного». У виданні містяться спостереження над традиційними й новими явищами в українській літературній мові, даються поради щодо вибору найкращих варіантів висловлення думки в галузі лексики, вимови, наголосу, морфології, синтаксису, стилістики, фразеології. Наводяться способи відтворення українських та іншомовних топонімів, антропонімів, етнонімів як окремих лексичних одиниць та як складників фразеологізмів.

Анастасія Левкова «Спільна мова. Як народжуються і живуть слова». Ця книжка — весела й невимушена розмова про інструменти, якими послуговуємося щодня — про слова. Знаєте, що таке парадичка, бергонья чи оздобня? Якими словами найкраще показати свою приязнь, а якими можна ранили; що недоречно вживати в офіційній розмові та чим різниться мова різних регіонів, — у книжці зібрані чимало мовних відкриттів та порад.

Ольга Дубчак «Чути українською». Ця книжка не змушуватиме вас учити правила чи зубрити мовні закони. Це вже робила колись ваша вчителька української мови та літератури. Завдання книжки — пояснити, за якими правилами й закономірностями працює звукова система, а ще — чому наша абетка майже досконала. І, звісно, переконати вас, що українська мова — це надзвичайно цікаво, легко і місцями навіть корисно.

Ольга Дубчак «Бачити українською». Мова — це не просто сукупність слів, що зберігаються в словниках, і не довільний набір значень. Мова — це спосіб мислення й відображення дійсності, це картина світу, яку почали малювати наші далекі пращури й продовжать довершувати наші далекі нащадки. Ми теж беремо безпосередню участь у її творенні, постійно доповнюючи та вдосконалюючи тло й сюжет. Наша мовна картина демонструє те, яким ми бачимо світ. А бачимо ми його українською.

Ольга Дубчак «Перемагати українською». Мова ненависті — річ погана, але під час війни — цілком добра й навіть необхідна. Як ми називаємо ворога? За якими мовленнєвими особливостями легко його розпізнаємо? Чи вміємо ми воювати словом? Чи достатньою є наша русофобія? Авторка книжки «Перемагати українською» намагається розібратися з усіма цими питаннями й доводить, що воювати на мовному фронті так само важливо, як і безпосередньо на полі бою.

Євгенія Кузнецова «Мова-меч». Ця книжка – це спроба відповісти на питання: Чому наші стосунки з мовами саме такі? Чому і зараз є люди, яким соромно говорити мовою власних батьків чи дідів? Чому нам буває соромно за рідні діалекти? Чому на території сучасної Росії прямо зараз гине стільки мов? Чому якась мова комусь здається вищою, а якась – нижчою? Мова-меч у ста невеликих розділах описує мовну реальність СРСР.

Орися Демська «Українська мова. Подорож із Бад-Емса до Страсбурга». На культурній мапі модерної української мови є дві важливі точки: Бад-Емс, звідки указом намагались переконати світ, що української мови немає, не було і бути не може, і Страсбург — точка, де 21 березня 2022 року українська отримала статус майбутньої офіційної мови Європейського Союзу.

Орися Демська розповідає про зародження й розвиток української мови від індоєвропейської прамови до наших днів, її взаємодію з іншими мовами, історію взаємозбагачень, непримириме протистояння з російською і перебіг лінгвоцидів, із яких вона все ж таки вийшла переможницею.

Оксана Забужко «Як рубали вишневий сад, або Довга дорога з Бад-Емса». У цій книжці, присвяченій пам'яті архіваріуса Української Вільної Академії Наук у Нью-Йорку Оксани Міяковської-Радиш (1919–2020), Оксана Забужко звертається до свого улюбленого жанру — міксу мемуару, літературознавчої розвідки та інтелектуального детективу.

Читачеві пропонується пройти захопливим маршрутом завдовжки в півтора століття, від сімейної світлини в нью-йоркській вітальні — до українського Таганрога і дитячих вистав «Москаля-чарівника» в домі Чехових, щоб знайти відповідь на одне з головних питань сьогодення: за які уроки історії, пропущені в ХІХ ст., Україна змушена розплачуватися ще і в ХХІ?

Красиве й корисне: що подивитися в ютубі учасникам розмовного клубу

Про українську мову:

«Повернення до української мови» – документальний фільм від Ukraïner про те, який шлях пройшла українська мова від здобуття Україною незалежності до сьогодні. Перший фестиваль української пісні, перша музична телепередача, хвиля утисків часів проросійської влади, початок російської агресії і повномасштабне вторгнення Росії у 2022-му — всі ці події змінювали мову і ставлення до неї. Це фільм про прийняття свого тимчасового зросійщення. Про усвідомлення своєї ідентичності через мову. Про перепони, з якими стикаються люди при переході на українську мову. Про те, що повернення до української мови звільняє і дозволяє бути самим собою і зрозуміти врешті, хто ти є.

<https://youtu.be/ujOONDy1dR4?si=ir3oLmI8UPG5lyHC>

«Як українці українською заговорили» — це просвітницький фільм про зародження, розвиток, занепад, гоніння та розквіт української мови. Про те, як вона формувалась, змінювалась, наповнювалась запозиченими словами й утворювала власні неологізми. Фільм поділений на п'ять історично важливих періодів: Русь, Велике Князівство Литовське, Гетьманщина, Російська імперія, радянщина.

Кожна доба «говорила» своєю мовою, і тут ви вперше почуєте, як саме вона звучала в різні віки.

Переглянути можна на каналі «Суспільне Культура»:

<https://youtu.be/2TqtNB5XSUM?si=nTsZLqIKYSovkMDn>

Про українських митців:

«Феномен Івасюка» – це документальне відео-есе від каналу «Загін кіноманів»:

<https://youtu.be/MBy-m524WVU?si=XNh7cE2IU8t4ALqI>

«Забутий геній України! Чому ми маєм пам'ятати Курбаса?» – фільм

про Леся Курбаса від каналу «Загін кіноманів»:

https://youtu.be/ESaxdAGbaQs?si=I_3e0mo6SjbMNnCH

«Тіні забутих предків» – перемога України! В чому їхня

геніальність?» – відео, в якому Віталій Гордієнко (автор каналу «Загін

кіноманів») пояснює, чому всі вважають фільм Параджанова

геніальним, але водночас його так важко дивитись більшості людей.

Допомагає розібратися, хто створював це кіно, а найголовніше –

показує, як ми вже перемагали росію на культурному рівні:

<https://youtu.be/8Oo28M6ny6g?si=aV2haCxEy93mcAE6>

«Будинок «Слово» – документальний фільм Тараса Томенка, який

розказує про один з найбільших злочинів радянської влади – знищення

потужного мистецького руху, що виник в 20-30- х роках в Харкові:

<https://youtu.be/VrAlxSL0aCU?si=ig-B03Q52x2PVyU3>

«Стусове коло» – телеверсія літературно-музичного проєкту про життєвий і творчий шлях Василя Стуса:

<https://youtu.be/G9KO4CCyTNU?si=JzHpnH2P2xzcrete>

Комунальний заклад
«Запорізька обласна бібліотека для юнацтва»
Запорізької обласної ради
просп. Соборний, 210; м. Запоріжжя; 69037

Тел.: 0687051265

Ел.пошта: younglib.zp@ukr.net; oub-zp@online.ua;
younglib.zp@gmail.com

Сайт: <http://younglibzp.com.ua>

Приєднуйтеся до нас: YouTube, Facebook, Instagram

